
Ścieżki Edukacji Ekologicznej w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy

Jest to projekt naukowy realizowany w latach 2014–2015, w którym uczestniczyli pracownicy Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy: Patrycja Klimowicz, Katarzyna Renn, Jacek i Anna Wrzesińscy, plastycy: Dorota Jagłowska i Wojciech Kujawa, fotografowie: Mariola Józwickowska i Andrzej Ziółkowski oraz pracownicy Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu z Zakładu Taksonomii Roślin: dr hab. Zbigniew Celka i prof. dr hab. Piotr Szkudlarz (autor zdjęć biegaczy). Projekt zrealizowano w czterech oddziałach MPP na Lednicy: we Wczesnopiastowskiej Rezydencji na Ostrowie Lednickim, w Wielkopolskim Parku Etnograficznym, w Rezerwacie Archeologicznym Gród Wczesnopiastowski Giecz i w Rezerwacie Archeologicznym Gród Grzybowo (ryc. 1–4). Projekt został dofinansowany ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu.

Ścieżka edukacji ekologicznej „Rośliny nad Lednicą”. Ostrów Lednicki

Na obszarze Ostrowa Lednickiego przygotowano ścieżkę edukacji ekologicznej ukazującą najpiękniejsze i najbardziej charakterystyczne elementy szaty roślinnej wyspy. Jej pięć przystanków znajduje się w południowej i środkowej części wyspy (ryc. 1). Wędrówkę rozpoczynamy od grodu Mieszka I i Bolesława Chrobrego (**Przystanek 1 — Rośliny na grodzie**), następnie ścieżką wzdłuż zachodniego brzegu jeziora dochodzimy do szuwarów i fragmentów naturalnych łąg (**Przystanek 2 — Olsze nad jeziorem**). W centralnej części wyspy mamy możliwość podziwiać jedno z najlepiej zachowanych zarośli z drzewiastymi bzami czarnymi (**Przystanek 3 — Bzowe zarośla**). W ogródku, przy zrekonstruowanej wczesnośredniowiecznej zagrodzie, możemy odnaleźć najczęściej uprawiane i zbierane przez Słowian zioła (**Przystanek 4 — Zioła w ogródku**). Na poletkach za zagrodą wysiano dawne rośliny uprawne, m.in. proso zwyczajne, soczewicę jadalną, pszenicę orkisz. Ścieżkę kończymy na malowniczej od kwiatów łące położonej tuż przy przeprawie promowej (**Przystanek 5 — Kwitnąca łąka**).

Ryc. 1. Ścieżka edukacji ekologicznej „Rośliny nad Lednicą”. Ostrów Lednicki; rys. Zbigniew Celka

Legenda

Przystanek 1 — Rośliny na grodzie; Przystanek 2 — Olsze nad jeziorem; Przystanek 3 — Bzowe zarośla; Przystanek 4 — Zioła w ogródku; Przystanek 5 — Kwitnąca łąka

Ścieżka edukacji ekologicznej „Bezkręgowce i rośliny w Wielkopolskim Parku Etnograficznym”

Spacer ścieżką edukacji ekologicznej po Wielkopolskim Parku Etnograficznym rozpoczynamy przy wejściu głównym do skansenu. Nasz pierwszy przystanek obserwacyjny (ryc. 2) znajduje się około 100 m na południe od wejścia (**Przystanek 1 — Sad drzew owocowych dawnych odmian**), następnie ścieżką przez park dworski dochodzimy do łąki (**Przystanek 2 — Storczykowe łąki i drapieżne biegacze**). W centralnej części skansenu etnograficznego znajduje się karczma z Sokołowa Budzyńskiego. Drewniane i gliniane ściany oraz strzechę tego budynku zasiedla wiele gatunków wolnożyjących i pasożytniczych błonkówek (**Przystanek 3 — Dzikie pszczoły w karczmie**). Idąc ścieżką w kierunku wiatraków, napotykamy jedną z ciekawszych zagród znajdujących się w skansenie. Jest to zagroda osadnika olęderskiego pochodząca z Równiny Nowotomyskiej (zachodnia Wielkopolska), ukazująca sposób budowania i gospodarowania kolonistów niemieckich. Przy zagrodzie olęderskiej założono w 2013 roku chmielnik i wybudowano suszarnię chmielu (**Przystanek 4 — Rośliny towarzyszące człowiekowi**). Na pagórku z wiatrakami znajduje się kolejny punkt obserwacyjny (**Przystanek 5 — Goździkowe wzgórze**), wykształciła się tutaj murawa ciepłolubna. Jest to nieleśne zbiorowisko roślinne zbudowane przez światłolubne i często wapieniolubne rośliny. Jej skład roślinny — podobnie jak i na łące — jest półnaturalny, a do stabilności tego ekosystemu niezbędna jest ingerencja, np. ekstensywny wypas czy koszenie. Ścieżkę kończymy w lesie iglastym oraz w zabytkowym parku w Dziekanowicach. Las i park znajdują się w zachodniej części wsi, nad wschodnim brzegiem jeziora Lednica (**Przystanek 6 — Las na „Zbyrcie” i kwitnące bluszcze w parku**).

Ścieżka edukacji ekologicznej „Przyroda wokół grodu”. Gród w Gieczu

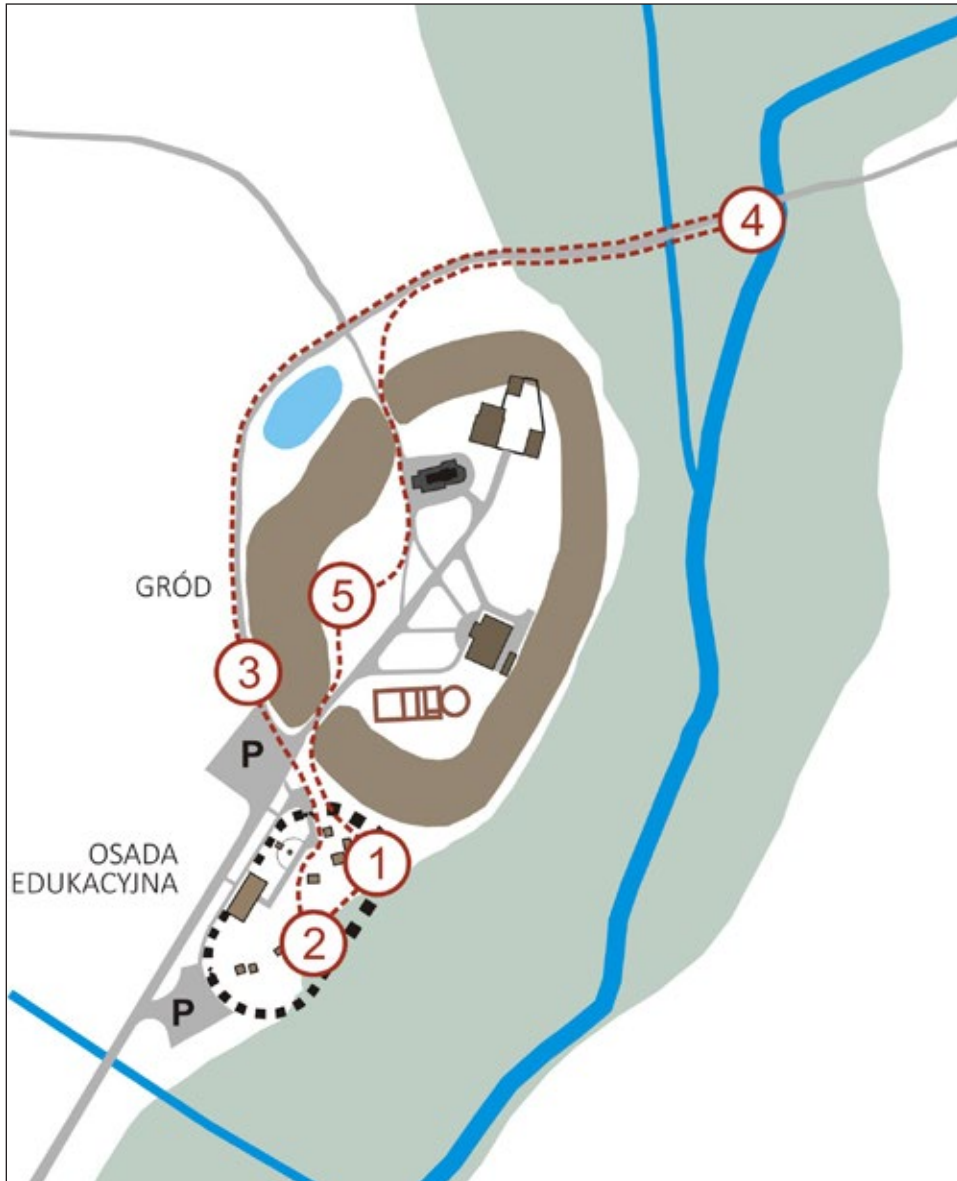
Ścieżka przyrodnicza rozpoczyna się w osadzie edukacyjnej, gdzie przygotowano poletko dawnych roślin uprawianych w średniowieczu (**Przystanek 1 — Na polu i w ogrodzie**) (ryc. 3). Nieopodal zrekonstruowanej chaty rybaka dochodzimy do podmokłej łąki usytuowanej w miejscu nieistniejącego jeziora, zasilanego wodami rzeki Maskawy (Maskawy) (**Przystanek 2 — Podmokła łąka**). Idąc wzdłuż polnej drogi po zachodniej stronie grodziska, napotykamy głównie roślinność ruderalną. Są to rośliny towarzyszące człowiekowi, związane z jego miejscem zamieszkania i działalnością (**Przystanek 3 — Miedze i nieużytki**). Dalej, kierując się na północ wzdłuż wału grodziska, podziwiamy zanurzony w wodzie pas trzciniowisk zwany również szuwarem trzciniowym. Jest to przybrzeżna strefa roślin wodno-błotnych, porastająca brzegi Maskawy (**Przystanek 4 — Nad rzecznym brzegiem**). Ścieżkę kończymy wewnątrz grodziska, przy alei lipowej. W średniowieczu miękkie drewno lipy wykorzystywano jako materiał rzeźbiarski, wyrabiano także przedmioty użytku domowego. Do dzisiaj wysoko cenionym darem lipy jest miód. Biograf świętego Ottona tak pisze o pomorskich Słowianach: „nie dbali o wino, mając w piwie i miodzie wyborne napoje” (**Przystanek 5 — W cieniu lipy**).

Ryc. 2. Ścieżka edukacji ekologicznej „Bezkręgowce i rośliny w Wielkopolskim Parku Etnograficznym”. Wielkopolski Park Etnograficzny; rys. Wojciech Kujawa

Legenda

Przystanek 1 — Sad drzew owocowych dawnych odmian; Przystanek 2 — Storczykowe łąki i drapieżne biegacze; Przystanek 3 — Dzikie pszczoły w karczmie; Przystanek 4 — Rośliny towarzyszące człowiekowi; Przystanek 5 — Goździkowe wzgórze; Przystanek 6 — Las na „Zbyrcu” i kwitnące bluszcze w parku

Ryc. 3. Ścieżka edukacji ekologicznej „Przyroda wokół grodu”. Gród w Gieczu; rys. Patrycja Klimowicz

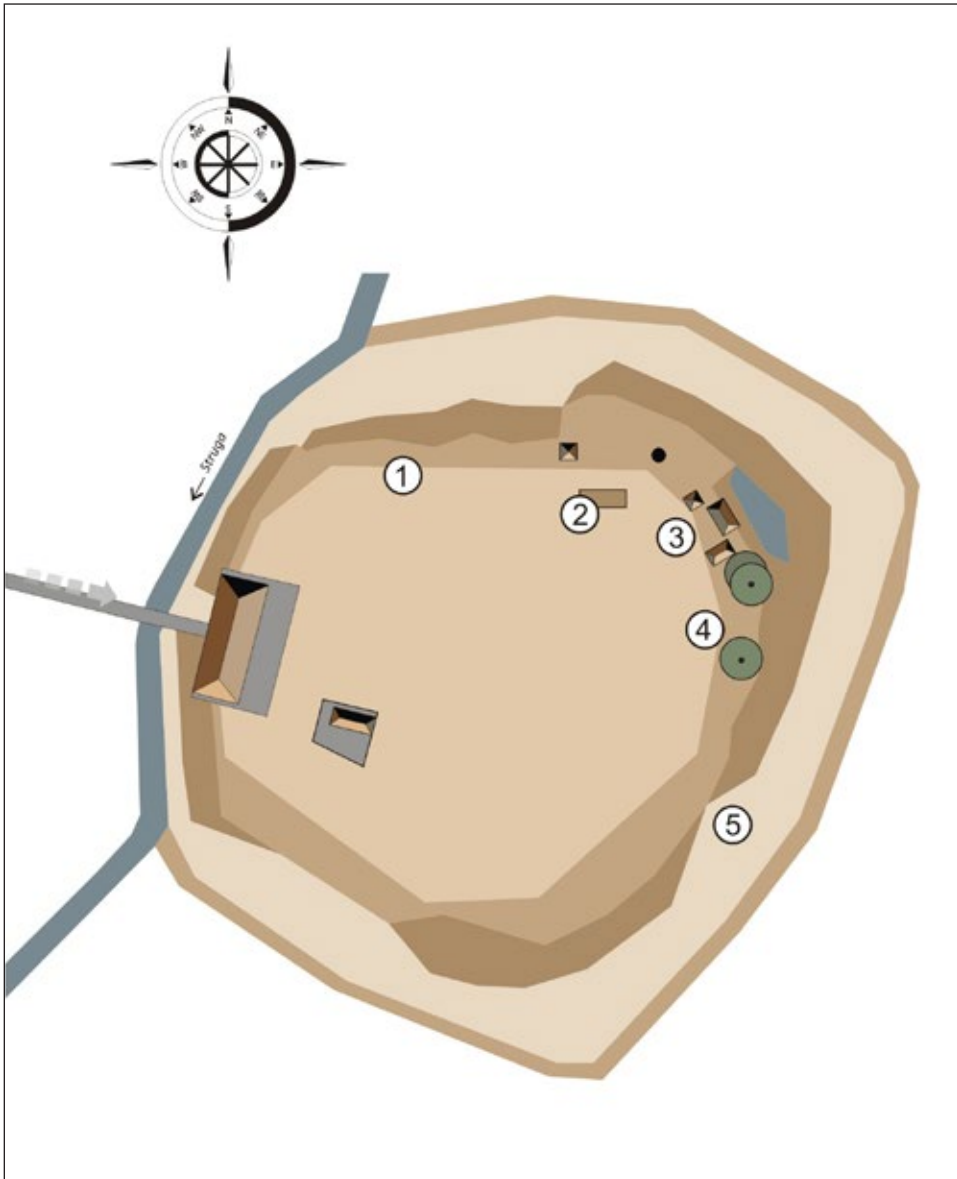
Legenda

Przystanek 1 — Na polu i w ogrodzie; Przystanek 2 — Podmokła łąka; Przystanek 3 — Miedze i nieużytki; Przystanek 4 — Nad rzeczonym brzegiem; Przystanek 5 — W cieniu lipy

Ścieżka edukacji ekologicznej „Przyroda grodu”. Gród w Grzybowie

Wędrówkę po grodzie rozpoczynamy w jego północnej części, od skupiska drzew i krzewów, będących siedliskiem dla różnych gatunków zwierząt bytujących na tym terenie (**Przystanek 1 — Wał, ostoja roślin i zwierząt**) (ryc. 4). Kierując się na wschód, napotykamy pozostałości wykopów archeologicznych, świadectwo dążeń człowieka do odkrywania historii przodków. Jest to miejsce, w którym możemy obserwować sukcesję wtórną — zachodzi ona wówczas, gdy ekosystem powstaje na obszarze zajmowanym wcześniej przez biocenozę, która została zniszczona. Współcześnie wykopy porastają różne gatunki traw, stanowiąc miejsce życia przede wszystkim bezkręgowców (**Przystanek 2 — Wykop archeologiczny**). W północno-wschodniej części grodu znajduje się zagroda edukacyjna wraz z poletkami wczesnośredniowiecznych upraw. Odbywają się tutaj lekcje muzealne, pokazy historyczne, rekonstrukcje rzemiosł i życia codziennego Piastów (**Przystanek 3 — Zagroda edukacyjna**). Kierując się na wschód, dochodzimy do dębów, z których trzy w 2003 roku uznane zostały za Pomniki Przyrody. Są to dęby szypułkowe (*Quercus robur* L.), którym nadano imiona przodków Mieszka I: Lestko i Siemomysł o obwodzie pierśnicy powyżej 300 cm oraz Siemowit o obwodzie pierśnicy 424 cm. Na terenie grodu z drzew liściastych występują również m.in.: jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior* L.), klon zwyczajny (*Acer platanoides* L.), klon polny (*Acer campestre* L.), olsza szara (*Alnus incana* L.), olsza czarna (*Alnus glutinosa* Gaertn.), klon jesionolistny (*Acer negundo* L.), kasztanowiec zwyczajny (*Aesculus hippocastanum* L.), wierzba krucha (*Salix fragilis* L.) i inne (**Przystanek 4 — Grodzisko**). Ostatni przystanek ścieżki przyrodniczej (**Przystanek 5 — Rów i pola otaczające grodzisko**) wytyczono na zewnątrz grodu, ponieważ właśnie tam znajdują się różne biocenozy: naturalne (podmokłe łąki) oraz sztuczne (pola uprawne).

W ramach projektu prowadzone są zajęcia dydaktyczne dla różnych grup wiekowych od przedszkolaków po młodzież w szkołach podstawowych i gimnazjach. Lekcje odbywają się w terenie, ale dla zainteresowanych dłuższym pobylem w naszym muzeum przewidziane są, jako dodatkowa oferta dydaktyczna, również warsztaty przyrodnicze (ryc. 5–7).

Ryc. 4. Ścieżka edukacji ekologicznej „Przyroda grodu”. Gród w Grzybowie; rys. Wojciech Kujawa

Legenda

Przystanek 1 — Wał, ostoja roślin i zwierząt; Przystanek 2 — Wykop archeologiczny; Przystanek 3 — Zagroda edukacyjna; Przystanek 4 — Grodzisko; Przystanek 5 — Rów i pola otaczające grodzisko

Ryc. 5. Książki edukacyjne; fot. Mariola Józwickowska

Ryc. 6. Karty edukacyjne; fot. Mariola Józwickowska

Ryc. 7. Warsztaty przyrodnicze (lipiec 2016); fot. Katarzyna Renn

Bibliografia

CELKA Z.

2014 *Rosliny nad Lednicą. Ścieżka edukacji ekologicznej na Ostrowie Lednickim w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy*, Poznań–Lednica.

CELKA Z., RENN K.

2015 *Bezkręgowce i rośliny w Wielkopolskim Parku Etnograficznym. Ścieżka edukacji ekologicznej w Wielkopolskim Parku Etnograficznym w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy*, Poznań–Lednica.

KLIMOWICZ P.

2015 *Przyroda wokół grodu. Ścieżka edukacji ekologicznej w Rezerwacie Archeologicznym w Gieczu*, Lednica.

KŁOSIEWICZ S., KŁOSIEWICZ O.

2011 *Ocalić od zapomnienia. Przyroda w polskiej tradycji*, Warszawa.

WRZESIŃSKI J.

2015 *Przyroda grodu. Ścieżki edukacji ekologicznej w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Gród w Grzybowie*, Lednica.

2015 *Edukacyjny kalendarz przyrody. Ścieżki edukacji ekologicznej w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Gród w Grzybowie*, Lednica.